

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Van Yüzüncü Yıl University
The Journal of Social Sciences Institute
Yıl / Year: 2020 - Sayı / Issue: 48
Sayfa/Page: 433-450
ISSN: 1302-6879

Tekerlekli Sandalye Basketbolcularının Spora Katılım Motivasyonu İle Yaşam Kalitesi Arasındaki İlişki*

Investigation of the Relationship Wheelchair Basketball Players Sport Participation Motivation and Life Quality

- Sağbetullah MERİÇ*
- Öznur TURAY**

*Dr. Öğr. Üyesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Rekreasyon Yönetimi Bölümü, Van/Türkiye, Asst. Prof., Van Yüzüncü Yıl University, Faculty of Tourism, Department of Recreation Management, Van/ Turkey, smeric@yyu.edu.tr
ORCID: 0000-0003-1949-623X

** Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü, Van/Türkiye, Van Yüzüncü Yıl University, School of Physical Education and Sports, Department of Physical Education and Sport Teaching, Van/ Turkey, emreirem@gmail.com
ORCID: 0000-0001-7010-8533

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type:

Araştırma Makalesi/ Research Article

Geliş Tarihi / Date Received:

06/04/2020

Kabul Tarihi / Date Accepted:

07/06/2020

Yayın Tarihi / Date Published:

30/06/2020

Atrf: Meriç, S. & Turay, Ö. (2020). Tekerlekli Sandalye Basketbolcularının Spora Katılım Motivasyonu İle Yaşam Kalitesi Arasındaki İlişki. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 48, 433-450

Citation: Meriç, S. & Turay, Ö. (2020).

Investigation of the Relationship Wheelchair Basketball Players Sport Participation Motivation and Life Quality. *Van Yüzüncü Yıl University the Journal of Social Sciences Institute*, 48, 433-450

Öz

Engelli olmak, engelli kişiler tarafından kimliğin bir parçası olarak kabul edilmektedir. Bu durum engellilerin engellerini genellikle kabul ettiklerini ve benimzediklerini göstermektedir. Engellilerin yaşam kalitesi ne düzeydedir? Engellilerin spora katılma motivasyonları ne düzeydedir? Bunlar arasında bir ilişki var mı? Bu sorular, araştırmanın cevabını bulmayı amaçladığı temel sorulardır. Bu araştırma, tekerlekli sandalye basketbolu sporcularının spora katılım motivasyonunu ve bu sporcuların yaşam kalitesini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Bu iki durum arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı ve demografik özelliklere göre bu durumların farklılık gösterip göstermediği araştırmada incelenmiştir. Araştırmada, spora katılım nedenlerini ortaya koyan “Katılım Motivasyonu Envanteri” ve sosyal hayatta karşılaşılan engelleri ölçerek yaşam kalitesini belirleyen “Nottingham Sağlık Profili Ölçeği” kullanılmıştır. Bu çalışmaya tekerlekli sandalye basketbolu sporcusu olan yüz otuz dört kişi (103 erkek, 31 kadın) katılmıştır. Araştırmada kullanılan veriler anket ile toplanmıştır. Veriler SPSS 24 programı yardımı ile analiz edilerek yorumlanmıştır. Araştırma sonucunda, sporcuların sosyal hayatta karşılaştığı engellerin düşük düzeyde algılandığı, dolayısı ile yaşam kalitesinin yüksek olduğu ve spora katılım motivasyonunun genel olarak yüksek olduğu bulunmuştur. Spora katılım motivasyonu ile yaşam kalitesi arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir. Araştırma sonunda, topluma ve gelecekte bu konuda araştırma yapacak olan araştırmacılara öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Spora katılım motivasyonu, sosyal hayattaki engeller, yaşam kalitesi, tekerlekli sandalye basketbolu.

* Bu araştırmada kullanılan ölçek ve veriler, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Yayın Etik Kurul Başkanlığı tarafından etik kurallara ve İlkelere uygun bulunmuştur (Evrak Tarih ve Sayısı: 14/05/2020-32547).

Abstract

Being disabled is considered as part of the identity by people with disabilities. This shows that disabled people generally accept and adopt their disability. What is the quality of life of the disabled? How motivated are people with disabilities to participate in sports? Is there a relationship between them? are the basic questions that the research aims to find an answer. This research was carried out to determine the motivation of wheelchair basketball athletes to participate in sports and the quality of life of these athletes. Whether there is a significant relationship between these two situations and whether these conditions differ according to demographic characteristics were examined in the study. In the research, the "Participation Motivation Inventory" that reveals the reasons for participation in sports and "Nottingham Health Profile Scale" that determines the quality of life by measuring the obstacles encountered in social life were used. One hundred and thirty-four people (103 men, 31 women), who are wheelchair basketball athletes, participated in this study. The data used in the research were collected by a questionnaire. The data were analyzed and interpreted with the help of SPSS 24 program. As a result of the research, it was found that the obstacles that athletes encounter in social life are perceived at a low level, therefore, the quality of life is high and the motivation to participate in sports is generally high. No significant relation was found between motivation to participate in sports and quality of life. At the end of the research, suggestions were presented to society and to the researchers who will conduct research in the future.

Keywords: Sports participation motivation, barriers in social life, life quality, wheelchair basketball.

Giriş

Sporun mazisini oluşturan hareket etme, ilk olarak karnını doyurmak, korunak yapmak ve kendini savunmak gibi amaçlarla kullanılmış, daha sonraları beğenilme, takdir edilme gibi olanaklar sunmuştur (Yıldırım ve Özcan, 2011). İnsanların hareket etme becerisi, insanlık tarihi boyunca insanların yaşam kalitesini arttıran önemli bir faktör olmuştur. İnsan sağlığının önemli destekçisi olan hareket etme olayı, yoğun çalışma saatleri, modern ulaşım araçları, gelişen iletişim teknolojisi gibi nedenlerle birçok insan tarafından çok az gerçekleştirilmektedir.

Hareket etme, spor yapmanın temel bileşenidir. Hareket etmeden belirli materyaller (örneğin top) var olsa bile spor yapmak olanaksızdır. Spor yapmak; heyecan, mücadele ve kazanmak gibi duyguları çoğaltan önemli bir uğraştır. Ayrıca toplumsal açıdan ekonomik, sosyal ve kültürel birçok faydası mevcuttur. Spor yapmak insanların sosyalleşmesini kolaylaştıran önemli bir faaliyettir. İnsanların grup yaşamının baskı ve zorluklarına karşı duyarlılık

geliştirmesine katkı sağlar (Fiorilli vd. 2013: 3679). Spor yaparak elde edilen sosyal beceri, gruba uygun davranma davranışını destekleyen önemli bir kazanımdır. Ayrıca kişiler spor yaparak; otoriteye uygun davranma, ilkeli ve kurallı çalışma, sportif karşılaşmaların sevincini ve üzüntüsünü paylaşma, bir gruba ait olma ve belirli bir kesimi temsil etme gibi özellikleri yaşantılarına dahil eder (Yıldırım ve Özcan, 2011). Son yıllarda insanların sahip olduğu boş zamanın da artması ile tüm dünyada spora olan ilginin ve katılımın arttığı görülmektedir (Yalçın vd., 2017: 203).

Fiziksel yeterlilik, spor yapma konusunda önemli birinci etkidir. Spor yapmanın temelinde hareket etme var olduğundan bu yeteneğe sahip olmayan kişilerin spor yapması olanaksızdır (Kosma, Cardinal ve Rintala, 2002). Ancak her sporda farklı hareket gerekliliği olduğundan bazı konularda hareket eksikliği yaşayan insanların bazı sporları yapabilmesi mümkündür (Martin vd., 2015). Hareket eksikliği yaşayan bu kişiler bedensel engelli olarak tanımlanan kişilerdir.

Engel sözcüğü, vücutta doğuştan mevcut olan ya da sonradan oluşan zihinsel, duyuşsal ve bedensel farklılıkları içerir. Bu farklılıklar genellikle hayatın birçok noktasında kısıtlanmaya veya yetersizliğe neden olur (Tekkurşun Demir ve İlhan, 2019). Bedensel engel ise, kişinin belli hareketlerini kısıtlayan ve sosyal hayatını aksatan fiziksel bir durum olarak tanımlanmaktadır. Bedensel engel, hareket etmede görülen kısıtlamaları kapsadığı gibi etkisi dolaylı olarak ortaya çıkan durumları da kapsar. Örneğin, diyabetik rahatsızlıkları ve doymama problemlerini fiziksel engel olarak ele almak mümkündür (Meriç ve Işık, 2019).

Spor yapma konusunda önemli olan bir diğer husus psikolojik etkenlerdir. Psikolojik etkenlerden en önemli olanı ise kişilerin motivasyonudur (Yalçın vd., 2017: 203). Motivasyon genel olarak “insanı harekete geçiren güdü” şeklinde tanımlanmaktadır. Organizmayı davranışa iten bu güdü aynı zamanda davranışların düzenlilik ve sürekliliğini de belirler (Kaman, Gündüz ve Gevat, 2017: 66). Genel olarak iki şekilde kategorize edilen motivasyon dışsal sebepler (ödül, sosyal kabul, bedensel zorlama) ve içsel sebepler (kendini geliştirme, kendini tanıma, aktiviteden zevk alma) şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bazı kişilerde hem içsel hem dışsal sebepler etkili olsa da genellikle bir sebep daha baskındır (Şirin ve Hamamioğlu, 2007: 31). Genel olarak kişi dış etkenler olmaksızın kendi hür iradesi ile katılım sağlıyorsa içsel motivasyon baskındır. Eğer hür irade dışındaki etkenler dolayısıyla katılım sağlıyorsa dışsal motivasyon baskındır. Örneğin kişi ailenin isteği ile spora katılım sağlıyorsa bu dışsal motivasyondur.

Spor, engeli olan bireylerin sosyal uyumlarını arttırmak için, bir araç olarak değerlendirilebilir. Sporun engelli olmayan kişiler üzerinde gösterdiği olumlu etkilerin hepsini hatta daha fazlasını, engelli kişiler üzerinde gözlemek mümkündür (Kumcağız ve Avcı Çayır, 2018). Spor yapmak, engelli genç bireylerin engelleriyle ilişkili psikolojik korkularını yenebilmeleri için şiddetle tavsiye edilmektedir (Fiorilli vd., 2013: 3680). Ancak engelli bireylerin bazıları, ikinci bir sağlık sorununun gelişme olasılığı nedeni ile düzenli olarak spora katılamamaktadır (Tekkurşun Demir ve İlhan, 2019). Engellilerin sahip olduğu bu tarz özel durumlar nedeni ile sporun önündeki engeller veya sporu kolaylaştırıcı durumlar kişi bazında değerlendirilmelidir.

Engellilerin spor yapmasına engel olan asıl durum, ikincil bir sorunun ortaya çıkma durumu değil, sosyal hayatta karşılaşılan engellerdir. Genel olarak fiziksel aktiviteye katılım ve spor yapmak ile psikolojik durum arasında pozitif bir ilişki vardır. Bu durum engelli sporcular için de geçerlidir (Fiorilli vd., 2013: 3679). Ancak engellilerin yaşadığı fiziksel sıkıntılar (ağrı, uykusuzluk , vb.) ve diğer insanların onlara yönelik davranışlarına ait algıları (ayrımcılık, yalnızlık vb.) onların karşısına birer bariyer olarak çıkmaktadır (Winnick, 1987). Engelli kişilerin psikolojik durumları, bu kişilerin spor yapma veya yapmama kararını önemli derecede etkilemektedir. Buna ek olarak engellilerin psikolojik durumunun takım başarısında da önemli olduğu bilinmektedir (Berezina, Bystrova ve Nemytov, 2018).

Spor yapmak için, fiziksel ve psikolojik etkenler önemli iki husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmada, fiziksel yeterliliği açısından bazı konularda zayıf olan kişilerin psikolojik durumu ölçülmüştür. Diğer bir ifadeyle, tekerlekli basketbol sporcularının spora katılım motivasyonu araştırılmıştır. Çalışmada ele alınan diğer bir konu, fiziksel açıdan bazı eksikler yaşayan tekerlekli sandalye basketbolu oyuncularının, sosyal hayatta karşılaştıkları sorunlardır. Kişilerin yaşam kalitesi düzeyini belirleyen bu sorunların algılanma düzeyi çalışmada araştırılan diğer bir husustur. Bu çalışma, tekerlekli sandalye basketbolcularının sosyal hayatlarında değişkenlik gösteren yaşam kalitesi ile spora katılım motivasyonu arasında bir ilişki olup olmadığını bilimsel bulgularla ortaya koymaya çalışmaktadır.

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma, tekerlekli sandalye basketbolu sporcularının spora katılım motivasyonunu ve bu sporcuların yaşam kalitesini

belirlemek amacı ile yapılmıştır. Araştırma kapsamında, sporcuların basketbol sporuna katılım motivasyonu ile yaşam kalitesi arasında bir ilişki olup olmadığı ve bu değişkenlerin demografik özelliklere göre farklılık gösterip göstermediği test edilmiştir.

Araştırma nicel araştırma desenine uygun olarak planlanmıştır. Veriler, anket tekniği ile elde edilmiştir. Araştırmanın evrenini, Türkiye’de tekerlekli basketbol takımında oynayan lisanslı sporcular oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında, takımlardaki oyuncuların hepsine ulaşılmaya çalışılmış ancak toplam 134 kişiden anket geri dönüşü sağlanmıştır. Araştırma kapsamında elde edilen veriler, SPSS 24.0 istatistik paket programı kullanılarak değerlendirilmiştir.

Veri Toplama Aracı

Araştırma kapsamında veri toplamak için oluşturulan formda, kişilerin spora katılım nedenlerini ortaya koymaya çalışan “Katılım Motivasyonu Envanteri” ve yaşam kalitesini belirlemeye çalışan “Nottingham Sağlık Profili” ölçeklerinin ifadeleri yer almaktadır. Formda, bu ifadelere ek olarak katılımcıların cinsiyet, medeni durum, yaş, kardeş sayısı ve eğitim durumu gibi demografik bilgilerini belirlemeye yönelik sorular da yer almaktadır.

Katılım Motivasyonu Envanteri, kişilerin spora katılım motivasyonunu belirlemek için. Gill, Gross ve Huddleston (1983) tarafından geliştirilen bir ölçektir. Ölçek Türkçeye çevrilerek birçok araştırmada kullanılmıştır (Oyar vd., 2001; Şirin, 2008; Kaman, Gündüz ve Gevat, 2017; Yalçın vd., 2017). Bu ölçek, 30 ifadeden ve 8 alt boyuttan (Beceri Gelişimi, Takım Üyeliği, Eğlence, Başarı/ Statü, Fiziksel Uygunluk/ Enerji Harcama, Yarışma, Hareket/ Aktif olma, Arkadaşlık) oluşmaktadır. İfadelere verilen yanıtlar Beşli Likert olarak toplanmıştır.

Veri toplama formunda kullanılan ikinci ölçek 1975 yılında İngiltere’de Nottingham Üniversitesi’nde geliştirilen ve birçok (Hunt, McEwen ve McKenna, 1985; Küçükdeveci vd., 2000) araştırmacı tarafından kullanılan Nottingham Sağlık Profili ölçeğidir. Nottingham Sağlık Profili ölçeği, kişinin sağlık problemlerini algılamasını ve bu problemlerin günlük aktiviteleri etkileme düzeyini ölçen yaşam kalitesi anketidir. Anket, 38 ifadeden oluşmakta ve sağlık statüsü ile ilgili 6 alt boyutu (Ağrı, Duygusal Reaksiyonlar, Sosyal İzolasyon, Fiziksel Aktivite, Enerji, Uyku) değerlendirmektedir. Ancak araştırmada kullanılan formda, yürüyemeyen kişilere hitap eden 24 ifade yer almaktadır.

Engelli sporcuları doldurulacak anket, öncelikle alanında uzman üç akademisyene okutularak yazım ve anlatım açısından test edilmiştir. Anket, katılımcılara uygulanmadan uygun olduğunun belirlenmesi amacı ile etik kurula sunulmuş ve onay almıştır. Bu onayın ardından, ifadeler online anket oluşturularak katılımcılara gönderilmiştir.

Bu araştırmada kullanılan ölçek ve veriler, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Yayın Etik Kurul Başkanlığı tarafından etik kurallara ve İlkelere uygun bulunmuştur (Evrak Tarih ve Sayısı: 14/05/2020-32547).

Bulgular

Araştırma kapsamında elde edilen veriler SPSS 24 programı ile analiz edilerek aşağıdaki tablolarda sunulan bilgiler elde edilmiştir. Verileri yorumlayabilmek için Frekans Dağılımı, değişkenler arasındaki ilişkiyi belirlemek için Korelasyon Analizi, iki değişkenli demografik özelliklerin farklılık arz edip etmediğini öğrenmek için T Testi, ikiden fazla değişkenli demografik özelliklerin farklılık arz edip etmediğini öğrenmek için One Way ANOVA testi yapılmıştır. Araştırmaya katılan basketbolculara ait demografik değişkenler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri

Demografik Özellikler N(134)	F	%	
Cinsiyet	Erkek	103	76,9
	Kadın	31	23,1
Medeni Durum	Evli	42	31,3
	Bekar	92	68,7
Yaş	20 ve altı	24	17,9
	21-30	56	41,8
	31-40	28	20,9
	41 ve üstü	26	19,4
Kardeş Sayısı	Tek Çocuk	4	3,0
	1-2 kardeş	38	28,4
	3-4 kardeş	38	28,4
	5 ve üzeri kardeş	54	40,3
Eğitim Durumu	İlköğretim	18	13,4
	Lise	63	47,0
	Üniversite	49	36,6
	Lisans üstü(Yüksek Lisans-Doktora)	4	3,0

Araştırmaya katılanların cinsiyeti dikkate alındığında % 76,9 oranında katılımcının erkek olduğu görülmektedir. Katılımcıların yaşları elde edilirken dört sınıfta toplanmıştır. Araştırmaya katılanların

büyük çoğunluğu yani % 41,8'i 21-30 yaş grubunda yer almaktadır. Katılımcıların kardeş sayısı dikkate alındığında, büyük çoğunluğu yani % 40,3'ü 5 veya daha fazla kardeşe sahip olduğu görülmektedir. Eğitim durumuna bakıldığında katılımcıların neredeyse yarısı, yani % 47'si üniversite eğitimini tamamlamış ya da alınan eğitim devam ediyor.

Tablo 2. Sporcuların Yaşam Kalitesine Ait Göstergeler

	Ortalama	Satandart Sapma	Crombach Alpha
Ağrı	2,30	0,987	0,858
Duygusal Reaksiyonlar	2,38	1,083	0,920
Sosyal İzolasyon	2,24	1,091	0,885
Fiziksel Aktivite	2,20	1,101	0,856
Enerji	2,62	0,999	0,740
Uyku	2,15	1,000	0,817
Tüm İfadeler	2,31	0,852	0,951

Verilerin güvenilirliği için sosyal bilimlerde Crombach Alpha değeri dikkate alınır ve literatürde bu değerin 0,70 ile 0,95 arasında olması gerektiği ifade edilmektedir. Sporcuların yaşam kalitesine ait Crombach Alpha değerlerine bakıldığında, ölçeğin tamamı ve boyutlara ait değerlerin hepsi 0,70'den büyüktür. Ölçekteki tüm ifadeler için Crombach Alpha değeri 0,951 ile en yüksek değer iken en düşük Crombach Alpha değeri 0,740 ile enerji boyutuna aittir. Değişkenlere ait ortalamaların tümü 5 üzerinden hesaplanmıştır. Ortalamaların hepsi 3'ten küçüktür. Katılımcılar ifadeler için geneler olarak katılmıyorum yönünde görüş belirtmiştir. En yüksek ortalamaya sahip boyut 2,62 ile Enerji boyutu iken, en düşük ortalamaya sahip boyut 2,15 ortalama ile Uyku boyutudur. Yaşam kalitesi ölçeğindeki ifadelerin olumsuz durumu belirten ifadeler olduğu dikkate alındığında düşük ortalama, yaşam kalitesinin yüksek olduğunu göstermektedir. Diğer bir ifade ile katılımcılar, yaşam kalitesinin düşmesine neden olan durumlara katılmıyorum yönünde görüş belirtmiştir.

Tablo 3. Sporcuların Spora Katılım Güdülerine Ait Göstergeler

	Ortalama	Satandart Sapma	Crombach Alpha
Beceri Gelişimi	4,50	0,696	0,835
Takım Üyeliliği	4,33	0,965	0,932

Eğlence	4,32	0,869	0,916
Başarı/ Statü	4,28	0,825	0,884
Fiziksel Uygunluk/ Enerji Harcama	4,24	0,778	0,836
Yarışma	4,33	0,988	0,881
Hareket/ Aktif olma	4,51	0,925	0,820
Arkadaşlık	4,33	0,860	0,771
Tüm İfadeler	4,31	0,748	0,925

Sporcuların spora katılım motivasyonuna ait Crombach Alpha değerlerine bakıldığında, ölçeğin tamamı ve boyutlara ait değerlerin hepsi 0,70'den büyüktür. Ölçekteki Takım Üyeliği boyutuna ait Crombach Alpha değeri 0,932 ile en yüksek değer iken, en düşük Crombach Alpha değeri 0,771 ile Arkadaşlık boyutuna aittir. Değişkenlere ait ortalamalar 5 üzerinden hesaplanmıştır ve bütün ortalamalar 4'ten büyüktür. Katılımcılar ifadelere geneler olarak katılıyorum yönünde görüş belirtmiştir. En yüksek ortalamaya sahip boyut 4,51 ortalama ile Hareket/ Aktif olma boyutuna aittir. En düşük ortalamaya sahip boyut 4,24 ortalama ile Fiziksel Uygunluk/ Enerji Harcama boyutudur.

Tablo 4. Yaşam Kalitesine Göre Farklılık Analizi

	Cinsiyet	Medeni Durum	Yaş	Kardeş Sayısı	Eğitim Durumu
Ağrı	-	-	-	-	-
Duygusal Reaksiyonlar	-	-	-	Var	-
Sosyal İzolasyon	-	Var	Var	-	-
Fiziksel Aktivite	-	-	-	-	Var
Enerji	-	-	-	Var	Var
Uyku	-	-	-	-	-
Tüm İfadeler	-	-	-	Var	-

Yaşam kalitesinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirlemek amacı ile yapılan T Testi sonucunda anlamlı bir farklılık elde edilmemiştir. T Testi ile analizi yapılan bir diğer değişken olan medeni durum değişkeni açısından sosyal izolasyon boyutu kapsamında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Bekar katılımcılar evli katılımcılara kıyasla daha fazla sosyal izolasyon yaşandığı algısına sahiptir.

Yaşam kalitesinin yaş değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacı ile One-Way Anova testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda yaşam kalitesi kapsamında sadece sosyal izolasyon (Sig. 0,012) faktöründe farklılık tespit edilmiştir. Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek için yapılan Post-Hoc testi (Tukey) sonucunda, 20 yaşında ve 20 yaşından küçük olan katılımcılar (Ort: 2,85) 31-40 (Ort: 1,95) ve 41 ve üstü (Ort: 2,02) yaş grubunda olanlardan farklılaştığı görülmektedir. Genel olarak değerlendirilecek olursa yaşı 21'den küçük olan sporcular, 31 yaşından büyük olan sporcular ile kıyaslandığında daha fazla sosyal izolasyon algısına sahip olduğu söylenebilir.

Kardeş sayısı değişkenine göre tekerlekli sandalye basketbolcularının yaşam kalitesi, duygusal reaksiyonlar (Sig. 0,021) ve enerji (Sig. 0,012) boyutu ile ölçekteki tüm ifadeler (Sig. 0,017) göre farklılaşmaktadır. Farklılıkların gruplarını belirlemek için yapılan Post-Hoc testi (Tukey) sonucunda, tek çocuk olan sporcuların duygusal reaksiyon algısı (Ort: 3,38) 1-2 kardeşe sahip olan (Ort: 1,99) oyunculara kıyasla daha yüksektir. Yani kardeşi olan sporcular tek çocuk olan sporculara göre daha az duygusal reaksiyon içindedir. Tek çocuk olan sporcuların enerji algıları (Ort: 3,75) 1-2 kardeşi olanlara (Ort: 2,27) kıyasla daha yüksektir. Bu bulgu, kardeşlerin sporcuların enerjisini harcayan bir etken olabileceğini ortaya koymaktadır. 1-2 kardeşi olan sporcuların (Ort: 1,98) yaşam kalitesi ifadelerinin tamamına katılım algıları, 5 ve daha fazla kardeşi olan (Ort: 2,41) sporculara kıyasla daha düşüktür. Bu bulgu kardeş sayısının 5 ve üzeri olmasının, sporcular için genel ifadeler kapsamında engeli arttıran bir durum olabileceğini göstermektedir.

Yaşam kalitesinin eğitim değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığı analiz edilmeden önce Lisansüstü gurubundaki katılımcı sayısı az olduğundan analizden çıkarılmıştır. Katılımcıların eğitim durumuna göre yaşam kalitesi, fiziksel aktivite (Sig. 0,024) ve enerji (Sig. 0,043) boyutu kapsamında anlamlı farklılık göstermektedir. Yapılan Post-Hoc testi (Tukey) sonucunda ilkokul mezunlarının fiziksel aktivite algısı (Ort: 2,81) lise mezunlarından (Ort: 2,02) daha yüksektir. Yani fiziksel aktivite yetersizliği ilkokul

mezunlarında daha fazla hissedilmektedir. Yapılan Post-Hoc testi (Tukey) sonucunda üniversite öğrenci ve mezunlarının enerji algısı (Ort: 2,42) ilkokul mezunlarına (Ort: 3,07) kıyasla daha düşüktür. Yani enerji yetersizliği ilkokul mezunlarının karşısına üniversite mezunlarına kıyasla daha büyük bir engel olarak çıkmaktadır.

Tablo 5. Spora Katılım Güdülerine Göre Farklılık Analizi

	Cinsiyet	Medeni Durum	Yaş	Kardeş Sayısı	Eğitim Durumu
Beceri Gelişimi	-	-	-	-	-
Takım Üyeliği	-	-	-	-	-
Eğlence	-	-	Var	Var	Var
Başarı/ Statü	-	-	-	-	Var
Fiziksel Uygunluk/ Enerji Harcama	-	-	-	Var	Var
Yarışma	-	-	-	-	-
Hareket/ Aktif olma	-	-	-	Var	Var
Arkadaşlık	-	-	-	-	-
Tüm İfadeler	-	-	-	Var	-

Spora katılım güdülerinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacı ile yapılan T Testi sonucunda herhangi bir farklılık tespit edilmemiştir. T Testi kullanılarak farklılık olup olmadığı araştırılan medeni durum değişkeni kapsamında da 0,05 anlamlılık düzeyinde herhangi bir farklılık elde edilmemiştir.

Spora katılım güdülerinin yaş değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacı ile One-Way Anova testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda sadece Eğlence (Sig. 0,003) faktöründe farklılık tespit edilmiştir. Yapılan Post-Hoc testi (Tukey) sonucunda, 21-30 yaş grubunda olanlar (Ort: 4,47) 41 ve üstü (Ort: 3,88) yaş grubunda olanlardan farklılaşmaktadır. Yaşı 21 ile 30 arasında olan sporcular 40 yaşından büyük olan katılımcılara kıyasla tekerlekli basketbolun daha eğlenceli olduğu algısına sahiptir.

Spora katılım güdülerinin kardeş sayısı değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığı analiz edildiğinde; eğlence (Sig. 0,031), fiziksel uygunluk/ enerji harcama (Sig. 0,026), hareket/ aktif olma (Sig. 0,017) ve spora katılım güdülerinin tüm ifadeleri (Sig. 0,034) kapsamında farklılıklar tespit edilmiştir. Yapılan Post-Hoc testi

(Tukey, Scheffe), Tek çocuk olan sporcuların (Ort: 3,50) eğlence algılarının 1-2 kardeşe sahip olanlara göre (Ort: 4,52) daha düşük olduğunu göstermektedir. 5 ve üstü kardeşe sahip olan sporcuların fiziksel uygunluk/ enerji harcama algıları (Ort: 4,24) 3-4 kardeşe sahip sporculara (Ort: 4,02) göre daha düşüktür. Tek çocuk olan sporcuların hareket/ aktif olma algıları (Ort: 3,00) 1-2 kardeşi olan (Ort: 4,38), 3-4 kardeşi olan (Ort: 4,49) ve 5 ve daha fazla (Ort: 4,31) kardeşi olan sporculardan daha düşüktür. Tek çocuk olan sporcuların hareket/ aktif olma algıları (Ort:3,70) 1-2 kardeşi olan sporculara (Ort: 4,50) göre daha düşüktür.

Spora katılım güdülerinin eğitim değişkenine göre farklılaşmış farklılaşmadığı analiz edilmeden önce Lisansüstü gurubundaki katılımcı sayısı az olduğundan analizden çıkarılmıştır. İlköğretim, Lise ve Üniversite durumuna göre; eğlence (Sig. 0,015), başarı (Sig. 0,001), fiziksel uygunluk (Sig. 0,004) ve hareket (Sig. 0,004) kapsamında farklılıklar tespit edilmiştir. Eğlence tekerlekli basketbol sporuna katılımda üniversite mezunları (Ort: 4,58) için ilköğretim mezunlarına kıyasla (Ort: 3,84) daha motive edici bir faktördür. Başarı boyutu da üniversite mezunları (Ort: 4,49) için ilköğretim mezunlarına (Ort: 3,83) kıyasla daha motive edici bir faktördür. Üniversite öğrencileri ve mezunları (Ort: 4,49) ilköğretim mezunu katılımcılara (Ort: 3,81) kıyasla daha fazla bu sporun fiziksel olarak uygun olduğunu düşünmektedir. Tekerlekli basketbolun sporculara hareket sağlama olanağı, üniversite öğrenci ve mezunlarını (Ort: 4,58) ilköğretim mezunlarına (Ort: 3,86) göre daha fazla motive etmektedir.

Tablo 6. Spora Katılım Motivasyonu ile Yaşam Kalitesi Arasındaki İlişki

Faktör	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1 Yaşam Kalitesi	1															
2 Ağrı	,732**	1														
3 Duygusal Reaksiyonlar	,871**	,532**	1													
4 Sosyal İzolasyon	,849**	,477**	,734**	1												
5 Fiziksel Aktivite	,736**	,606**	,430**	,576**	1											
6 Enerji	,798**	,528**	,604**	,550**	,651**	1										
7 Uykü	,844**	,477**	,696**	,700**	,524**	,694**	1									
8 Spora Katılım Güdülleri	-,104	,010	-,134	-,171*	-,054	-,052	-,056	1								
9 Beceri Gelişimi	-,015	,057	-,064	-,076	,089	,018	-,034	,807**	1							
10 Takım Üyeliği	-,052	,130	-,135	-,148	,047	,003	-,055	,885**	,730**	1						
11 Eğlence	-,105	-,043	-,079	-,139	-,147	-,098	-,021	,874**	,605**	,675**	1					
12 Başarı/ Statü	-,085	-,002	-,114	-,138	-,046	-,026	-,038	,914**	,672**	,777**	,790**	1				
13 Fiziksel Uygunluk/ Enerji Harcama	-,126	-,025	-,109	-,156	-,121	-,117	-,084	,876**	,691**	,687**	,760**	,767**	1			
14 Yarışma	-,146	,001	-,153	-,238**	-,081	-,065	-,125	,905**	,719**	,810**	,740**	,808**	,746**	1		
15 Hareket/ Aktif olma	-,114	,059	,180*	-,171*	-,028	-,001	-,021	,863**	,642**	,769**	,723**	,760**	,681**	,797**	1	
16 Arkadaşlık	-,097	-,030	-,139	-,139	-,064	-,052	,005	,883**	,625**	,743**	,812**	,769**	,750**	,750**	,806**	1

İstatistiksel anlamlılık düzeyleri * 0.05 ve ** 0.01'dir.

Yapılan Korelasyon Analizi sonuçlarına bakıldığında yaşam kalitesine ait faktörlerin 0,01 anlamlılık düzeyinde kendi aralarında pozitif güçlü bir ilişki içinde olduğu görülmektedir. Spora katılım motivasyonu faktörlerinin de tüm boyutları 0,01 anlamlılık düzeyinde pozitif güçlü bir ilişki içindedir. Bu durum boyutların ölçtüğü durumu uyumlu bir şekilde temsil ettiğini göstermektedir.

Değişkenler arasında bir ilişki olup olmadığını belirlemek amacı ile tabloya bakıldığında yalnızca yarışma ile sosyal izolasyon boyutu arasında 0,01 anlamlılık düzeyinde bir ilişki mevcuttur. 0,05 anlamlılık düzeyinde de birkaç anlamlı farklılık olmasına karşın, ifadelerin tamamı ve boyutların çoğu arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Genel olarak değişkenler arasında negatif bir ilişki görünmesine karşın bu ilişki anlamlı değildir. Bu bulgular, tekerlekli basketbol sporcularının yaşam kalitesi ile tekerlekli basketbol sporuna katılma motivasyonu arasında bir ilişkinin olmadığını ortaya koymaktadır. Düşünülenin aksine sporcuların yaşam kalitesi, onların spora katılım motivasyonunu etkilememektedir.

Sonuç

Fiziksel veya zihinsel herhangi bir uzvu yeterince gelişmemiş ya da bu uzvu deformasyon nedeni ile normal şekilde çalışmayan kişiler, toplumda engelli diye tanımlanır. Bu kişiler sağlıklı olmadığından çoğunlukla başkalarının desteği ile hayatta kalmaya çalışır ve yardıma ihtiyaç duyar (Yenişehirlioğlu ve Türkay, 2013). Ayrıca durumlarından dolayı diğer insanlar tarafından olumsuz davranışlara maruz kalarak toplum yaşamından dışlanır. Engelli olmanın tedavisi olmadığı için bu kişiler hayata mevcut durumları ile kazandırılmalıdır. Engellilere yapılabilecek en büyük iyilik budur. Bu çalışmada, engellerin sosyal hayata kazandırılmasında çok kritik öneme sahip iki durum değerlendirilmiştir. Bu durumlardan biri engellilerin yaşam kalitesi iken diğeri sosyal hayatın önemli bir parçasını oluşturan spor faaliyetlerine katılım motivasyonudur. Bu araştırma, spora katılım motivasyonu ile yaşam kalitesi arasında bir ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Katılımcıların yaşam kalitesi 6 boyut kapsamında değerlendirilmiştir. Bu boyutların ortalamaları 5 üzerinden 2,62 ile 2,15 arasında değişmektedir. Bu sonuç, katılımcıların yaşam kalitesini düşüren ağrı, uykusuzluk, sosyal izolasyon gibi durumları genel olarak düşük düzeyde yaşadıklarını

göstermektedir. Bu sonuçlar, Fiorilli vd., (2013) tarafından yapılan araştırma sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Engel sahibi olmak sosyal hayatta birçok olumsuz durum yaratabilir (Tekkurşun Demir ve İlhan, 2019). Ancak araştırma sonuçlarından da anlaşılacağı üzere, bu eksığe üzölmek yerine bu eksığı gidererek engeli ortadan kaldırmak mümkündür.

Tekerlekli basketbol sporcularının spora katılım motivasyonları ise 8 boyut kapsamında değerlendirilmiştir. Boyutların ortalamaları 5 üzerinden 4,51 ile 4,24 arasında değişmektedir. Bu sonuç, bütün spora katılım motivasyonu boyutlarının, bu kişilerin spora katılmasında etkili olduğunu göstermektedir. Katılımcıların en büyük motivasyon kaynağı hareket etmek ve aktif olmak boyutu iken, katılımcıların bu sporu fiziksel olarak uygun bulması ve enerji harcaması en düşük ortalamaya sahip motivasyon boyutudur. Bu sonuçlar, birçok araştırmada (Kaman, Gündüz ve Gevat, 2017; Brodtkin ve Weis, 1990; Yalçın vd., 2017; Tekkurşun Demir ve İlhan, 2009) ortaya konulan sonuçlar ile örtüşmektedir. Bu nedenle, engelli insanların spor motivasyonu ile engelli olmayan insanların spor motivasyonunun çok da farklı olmadığını söylemek mümkündür.

Yaşam kalitesi ve spora katılım motivasyonu boyutlarının demografik özelliklere göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek için yapılan analizlerde medeni durum, yaş, kardeş sayısı ve eğitim durumu kapsamında farklılıklar tespit edilmiştir. Medeni durum kapsamında yalnızca sosyal izolasyon boyutunda farklılık tespit edilmiştir. Bekârlar evlilere göre daha çok sosyal izolasyona maruz kaldıklarını düşünmektedir. Bu bulgu, evliliğin sosyal izolasyon algısını azalttığını ortaya koymaktadır. Çalışmada Yalçın vd., (2017) Brodtkin ve Weis, (1990) ile Salguero vd. (2004)' nin araştırma sonuçlarına benzer şekilde yaş açısından da farklılıklar tespit edilmiştir. Genel olarak eğlence gençler için yaşı büyük olanlara kıyasla daha önemli bir spora katılım motivasyonudur. Ancak yaşı küçük olanların sosyal izolasyon algıları yaşı büyük olanlardan fazladır. Farklılık tespit edilen bir diğer demografik özellik kardeş sayısıdır. Elde edilen farklılıklar kapsamında genel olarak kardeş sayısının fazla olması eğlence, fiziksel uygunluk ve hareket gibi konularda spora katılma motivasyonunu artırırken, duygusal reaksiyonları ve hissedilen enerji miktarını azaltmaktadır. Araştırmada farklılık tespit edilen bir diğer demografik özellik eğitim durumudur. Genel olarak eğitim seviyesi yüksek olan katılımcılar için eğlence, başarı, fiziksel uygunluk ve hareket sağlama daha çok spora katılım motivasyonu oluşturmaktadır.

Yaşam kalitesi kapsamında da, eğitim seviyesi düşük katılımcılar enerji yetersizliğini ve fiziksel aktivite azlığını daha fazla hissetmektedir. Bu sonuçlar, eğitim seviyesinin artmasının spora katılım motivasyonunu ve yaşam kalitesini arttırdığını göstermektedir.

Tekerlekli basketbol oyuncuların yaşam kalitesi ile spora katılım motivasyonu arasında bir ilişki olup olmadığını test etmek amacıyla yapılan analizler sonucunda bazı boyutlar arasında ilişki çıksa da genel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir. Bu sonuç tahmin edilenin aksine, sosyal hayatta karşılaşılan zorlukların yani düşük yaşam kalitesinin tekerlekli basketbol sporcularını spora katılma konusunda etkilemediğini göstermektedir. Yani sporcular; spora katılma motivasyonu, enerji yetersizliği, ağrılar çekme ve sosyal hayattan dışlanma gibi konulardan olumsuz bir şekilde etkilenmemektedir.

Tekerlekli basketbol sporcularının yaşam kalitesi her ne kadar az algılansa da bu durumun daha da azaltılması için çaba gösterilmelidir (Bayramlar ve Ergun, 2009). Kumcağız ve Avcı Çayır (2018)'in engellileri kapsayan araştırmasında, spor yaparken ne gibi güçlükler yaşandığına dair bulguları (karşılaşılan zorlukların %83'ü çevresel etkenler % 16'sı bireysel etkenler) çabamızın ne kadar önemli olacağını ortaya koymaktadır. Bu algının tekerlekli basketbol sporcuları gibi diğer branşlarda yer alan sporcular için de azaltılması oldukça önemlidir. Engelliler ile ilgili yapılan bazı çalışmalarda, engelli olmanın kabul edilebilecek bir durum değil, kimliğin bir parçası olduğu sonucu ortaya çıkmıştır (Martin vd., 2015). Bu bulgu engelli kişilerin bu durumu kabul ettiğini ve benimsediğini göstermektedir. Engel durumunun diğer insanlara da bu kişilerin kimliğinin bir parçası olduğu aktarılmalıdır. Spora katılım konusundaki motivasyon da, engelli bireylerin geleceği için kritik bir öneme sahiptir. Bu motivasyonun yüksek olması engellilerin sosyal hayata katılmalarına ve bu kişilerin engelli olmayan bireylerle uyum içinde yaşamalarına olanak sağlar. Ayrıca sporun sağladığı daha mücadeleci yapı, yaş ilerledikçe bireylerin hayata bağlanmasını destekleyecektir (Kaman, Gündüz ve Gevat, 2017). Bu doğrultuda, topluma engelli bireylerin yaşam kalitesini arttırmak (Meriç, ve Işık, 2019) ve bu kişilerin spora katılma motivasyonlarını arttırmak için (Campbell, 2002) çaba göstermesi önerilebilir. Bu konuda araştırma yapacak olan araştırmacılara, farklı engelli gruplarının yaşam kalitesini belirlemeye yönelik araştırmalar yapmaları ve engellilerin farklı spor branşlarına katılım motivasyonlarını ölçmeleri önerilir.

Kaynakça

- Bayramlar, K. ve Ergun, N. (2009). Engelli Masa Tenisi Oyuncularında Yaşam Kalitesinin Değerlendirilmesi. *Türkiye Klinikleri Journal of Sports Sciences*, 1(1), 53-57.
- Berezina, L. A., Bystrova, O. L. ve Nemytov, D. N. (2018). Psychological Compatibility of Female Basketball Palyers as the Factor of Competitive Activity Effectiveness. *Pedagogical-Psychological and Medico-Biological Problems of Physical Culture and Sports*, 13(3), 20-25.
- Brodkin, P. ve Weis, M. R. (1990). Developmental Differences In Motivation For Participating In Competitive Swimming, *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 12, 248-263.
- Campbell, E. (2002). Sources of Stress Cxperienced by Elite Male Wheelchair Basketball Players. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 19, 82–99.
- Fiorilli, G., Iuliano, E., Aquino, G., Battaglia, C., Giombini, A., Calcagno, G., ve Di Cagno, A. (2013). Mental Health and Social Participation Skills of Wheelchair Basketball Players: A Controlled Study. *Research in developmental disabilities*, 34(11), 3679-3685.
- Gill, D. L., Gross J. B. ve Huddleston, S, (1983): Participation Motivation In Youth Sport. *International Journal of Sport Psychology*, 14, 1-14.
- Hunt, S. M., McEwen, J. ve McKenna, S. P. (1985). Measuring Health Status: A New Tool for Clinicians and Epidemiologists. *Journal of the Royal College of General Practitioners*, 35(273), 185-188.
- Kaman, M. B., Gündüz, N. ve Gevat, C. (2017). Tenis Sporcularının Spora Katılım Motivasyonlarının İncelenmesi. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 15(2), 65-72.
- Kosma, M., Cardinal, B. J. ve Rintala, P. (2002). Motivating Individuals with Disabilities to be Physically Active. *Quest*, 54(2), 116-132.
- Kumcağız, H., & Avcı Çayır, G. (2018). Sporun, Fiziksel Engelli Bireylerin Yaşam Kalitesi Üzerine Etkisine İlişkin Görüşler. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3), 654-669.
- Küçükdeveci, A. A., McKenna, S. P., Kutlay, S., Gürsel, Y., Whalley, D. ve Arasil, T. (2000). The Development and Psychometric Assessment of the Turkish Version of the

- Nottingham Health Profile. *International Journal of Rehabilitation Research*, 23(1), 31-38.
- Martin, J. J., Byrd, B., Watts, M. L. ve Dent, M. (2015). Gritty, Hardy, and Resilient: Predictors of Sport Engagement and Life Satisfaction in Wheelchair Basketball Players. *Journal of Clinical Sport Psychology*, 9(4), 345-359.
- Meriç, S. ve Işık, H. (2019). Van İlindeki Otellerin Engelli Bireylere Uygunluğunu Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 520-529.
- Oyar, Z. B., Aşçı, H. F., Çelebi, M. ve Mülazımoğlu, Ö. (2001). Spora Katılım Güdüsü Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Hacettepe Spor Bilimleri Dergisi*, 12(2), 21- 23.
- Salguero, A., Gonzales-Boto, R., Tuero, C. ve Marquez, S. (2004). Relationship Between Perceived Physical Ability and Sport Participation Motives in Young Competitive Swimmers. *Journal of Sports Medicine and Physical Fitness*, 44(3), 294-299.
- Şirin, E. F. (2008). Futbolcu Kızların (12-15 Yaş) Spora Katılım Motivasyonlarının Belirlenmesi. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 6(1), 1-7.
- Şirin, E. F. ve Hamamioğlu, Ö. (2007). Uzak Doğu Spor Branşlarındaki (Taekwondo, Karate, Judo) Sporcu Gençlerin Spora Katılım Motivasyonlarının Belirlenmesi. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 12(2), 29-42.
- Tekkurşun Demir, G. ve İlhan, E. L. (2019). Spora Katılım Motivasyonu: Görme Engelli Sporcular Üzerine Bir Araştırma. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 4(1), 157-170.
- Winnick, J. P. (1987). An Integration Continuum for Sport Participation. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 4, 157-161.
- Yalçın, İ., Turğut, M., Gacar, A. ve Çalık, F. (2017). Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu'nda Öğrenim Gören Kadın Sporcuların Spora Katılım Motivasyonlarının Bazı Değişkenlere Göre Araştırılması. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, 3(Special Issue 2), 201-210.
- Yenişehirlioğlu, E. ve Türkay, O. (2013). Engelli Turistlerin Konaklama İşletmelerinde Kabul Görme Düzeyine Yönelik Algılama ve Sorunlar: Karşılaştırmalı Nitel Bir

Araştırma, *Akademik Turizm ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 46-56.

Yıldırım, S. ve Özcan, G. (2011). Lisanslı Olarak Takım Spor ve Bireysel Spor Yapan İle Spor Yapmayan Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(23), 111-135.